

Com era el metro abans?

Objectius generals dels materials didàctics

Objectius	Dossier	Objectiu general	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Objectiu 1	I varen ploure bombes...	Comprendre que la història es construeix mitjançant fonts primàries	Reconèixer que cada document conté informació sobre un fet concret.	Aprendre a extraure informació de documents diversos i que aquesta informació no és igualment rellevant.	Aprendre a ordenar i classificar la informació proporcionada per les diverses fonts documentals, atenent a la finalitat de reconstruir algun aspecte del passat.
Objectiu 2	Una misteriosa desaparició	Comprendre que la recerca històrica es basa en la formulació d'hipòtesis sobre els fets.	Ordenar les fonts amb la finalitat d'obtenir una conclusió provisional lògica. A l'hora d'explicar problemes històrics, situar alguns fets, causes i conseqüències en un ordre lògic d'importància.	Comprendre que per examinar els fets poden ser necessàries diverses hipòtesis de treball.	Intentar contextualitzar amb els fets històrics de cada moment, una hipòtesi concreta.
Objectiu 3	Quan no hi ha menjar...	Adquisició i avaluació d'informació històrica a partir de les fonts documentals	Adquirir informació a partir d'una font històrica seleccionada prèviament.		
Objectiu 4	Visca la guerra!	Adquisició i avaluació d'informació històrica a partir de les fonts documentals.	Adquirir informació a partir d'una font històrica seleccionada prèviament.	Adquirir informació històrica a partir de fonts diverses que contenen més informació de la que es necessita per a realitzar una tasca específica i seleccionar tipus de fonts que podrien ser útils per a proporcionar informació en una investigació històrica.	Demostrar una consciència creixent del caràcter de les fonts i llurs diversos usos i limitacions, les circumstàncies que varen conduir a la seva creació i si es poden emprar dades que siguin millors.
Objectiu 5	Com era el metro abans?	Comprendre que el procés històric està subjecte a canvis constants que només poden ser estudiats mitjançant la comparació.	Establir comparacions entre l'abans i el després.	Verificar i jerarquitzar els canvis ocorreguts en un espai temporal.	Aprendre que hi ha elements més resistents al canvi que d'altres, i que en les nostres societats, moltes de les nostres certeses i creences també estan destinades a canviar
Objectiu 6	I varen ploure bombes...	Ser conscient que per treballar els documents del passat cal aprendre un sistema de classificació i anàlisi de tot tipus de fonts.	Classificar les fonts primàries de forma autònoma i treure'n informació diversa en funció d'uns criteris d'anàlisi.	Relacionar la informació extreta de les fonts gràfiques tot comparant-les amb els fets de caràcter històric succeïts en els períodes apareguts en els documents.	

Contingut del dossier

El dossier s'estructura a partir de la **documentació relativa al metro de Barcelona que es troba a l'Arxiu Municipal del districte de Gràcia i cronològicament abasta des de la seva inauguració el 1924, amb el trajecte Catalunya-Lesseps, fins als anys 60**. La tipologia dels documents és molt variada: bitllets de metro, abonaments, retalls de premsa, fotografies de les obres de construcció subterrànies, reglament de viatgers, etc.

Objectius del dossier

El propòsit del dossier és **mostrar els processos de continuïtat i de canvi en la història mitjançant la comparació dels documents seleccionats i la pròpia experiència personal de l'alumnat.**

En aquest cas, utilitzarem la història del metro per **constatar que l'evolució i el pas del temps només són observables si s'enregistren els canvis i es comparen.** Per això és important ensenyar l'alumnat a observar els processos de canvi mitjançant les comparacions.

Objectiu general

Comprendre que el procés històric està subjecte a canvis constants que només poden ser estudiats mitjançant la comparació.

■ Nivell 1

Establir comparacions entre l'abans i el després.

■ Nivell 2

Verificar i jerarquitzar els canvis ocorreguts en un espai temporal.

■ Nivell 3

Aprendre que hi ha elements més resistents al canvi que d'altres, i que, en les nostres societats, moltes de les nostres certeses i creences també estan destinades a canviar.

Suggeriments per al professorat

Imaginem un dia feiner. Quant de temps trigueu en anar caminant de casa vostra al centre de Barcelona? I en cotxe (penseu en l'aparcament)? I en metro? A quina distància tens de casa teva una estació de metro?

El metro és el transport urbà més utilitzat diàriament. La seva gran capacitat, la curta freqüència de pas i la rapidesa, són algunes de les seves característiques més valorades pels seus milers d'usuaris.

Els joves estudiants, a qui va principalment adreçat aquest dossier, van néixer quan el metro ja duia un recorregut de més de 60 anys d'història. Sempre l'han tingut a la seva disposició; potser per això, no hagin reflexionat mai sobre els canvis que ha viscut des de la seva llunyana inauguració. A partir de la seva pròpia experiència i dels documents històrics que els presentem podran elaborar un informe d'aquesta evolució.

Breu recorregut per la història del metro

Fins l'arribada del metro, el camí entre Gràcia-Barcelona el cobria el tramvia, primer de cavalls i després elèctric. Aquesta comunicació amb el centre de la ciutat va sorgir de la necessitat de les classes benestants barcelonines que, des de mitjans del segle XIX, tenien a Gràcia les seves segones residències.

El 30 de desembre de 1924 s'inaugurava a Barcelona la primera línia de metro amb el trajecte Plaça Catalunya-Lesseps, cobert per la Companyia del Gran Metro de Barcelona. Per aquelles dates, les principals ciutats europees i americanes ja disposaven del nou transport col·lectiu subterrani.

Londres va ser la capdavantera, inaugurant el ferrocarril urbà subterrani el 1863, seguida de Chicago, Berlín i París. Hamburg l'adoptà per a comunicar el centre amb la zona portuària. Altres ciutats que a principis de segle ja comptaven amb transport subterrani eren Glasgow, Budapest, Nova York, Boston i Buenos Aires. Els primers "metros", però, funcionaven amb motor de vapor i això implicava elevats costos de funcionament i problemes de ventilació dins les galeries subterrànies. Això se solucionà amb l'adopció de l'electricitat com a energia motril.

El primer projecte per dotar Barcelona d'una xarxa de ferrocarril metropolità data del 1907, sorgit amb el propòsit d'unir el port amb la zona alta de la ciutat. No es va materialitzar fins el 1924, amb l'esmentat tram Plaça Catalunya-Lesseps (actual Línia 3). Després es prolongaria, bifurcant-se a l'estació d'Aragó en forma d'Y, fins La Rambla per un costat, i fins a Correus per l'altra.

El segon projecte, del 1912, tractava d'unir subterràniament les principals estacions de ferrocarril existents en aquell moment a Barcelona. La companyia del Ferrocarril Metropolità Transversal de Barcelona el duqué a terme el 1926, amb el tram Bordeta-Plaça Catalunya (actual Línia 1), i anà creixent lentament. El 1959 aquesta companyia construí una nova línia amb el tram comprès entre Sagrera i Horta (actualment integrat a la L5).

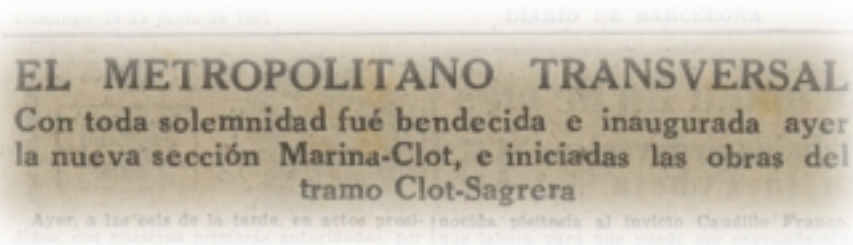
A partir dels anys 60, les dues companyies es fusionen per raons político-econòmiques, passant a dir-se Ferrocarril Metropolità de Barcelona (FCMB) i depenent, a partir de llavors, de l'Ajuntament de Barcelona. En aquell moment va ser quan es produí la gran expansió del metro, amb la construcció de les noves línies 4 i 5, i la prolongació de les ja existents.

El 1969 s'inaugurà el primer tram de la L5, comprès entre Diagonal i Sant Ramon, que s'aniria prolongant progressivament fins a absorbir l'antiga línia 2. El 1973 entrà en funcionament la L4, amb el tram Joanic-Jaume I, aprofitant la bifurcació de Correus i prolongant fins a la part alta de Barcelona. També durant la mateixa dècada s'inicià la construcció de la nova línia 2, que degut a problemes polítics i financers, no va ser posada en marxa fins el 1994, amb el tram comprès entre Sagrada Família i Paral·lel.

L'ampliació de la xarxa del metro és constant. Darrerament s'han inaugurat noves estacions de la L3, que arriba a Canyelles; també s'està treballant en la línia 5 perquè arribi a Carmel-Teixonera i ja han començat les obres de la futura línia 9, que anirà de Badalona a El Prat.

La creació del metro sorgí de la necessitat d'un mitjà eficaç de transport que resolgués el problema de les comunicacions urbanes en ciutats massificades. Barcelona ho era (el 1930 superava ja el milió d'habitants). L'empenta amb què la ciutat va preparar durant anys l'Exposició Universal de 1929, va ser un dels factors determinants per a la posada en marxa del metro, ja que la ciutat es volia mostrar al món com una de les principals urbs modernes europees.

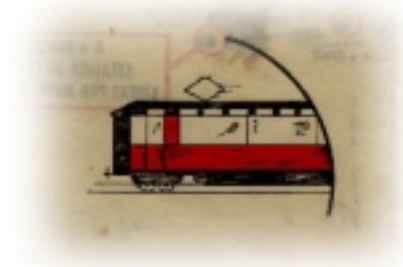
Pautes concretes de treball

Començarem per demanar a l'alumnat una relació dels mitjans de transports col·lectius urbans que coneixen, de Barcelona o d'arreu, i el tipus d'energia amb què funcionen. Això pot donar peu a un petit debat sobre quin mitjà és, per exemple, més ràpid, més segur, més ecològic, més econòmic, etc.

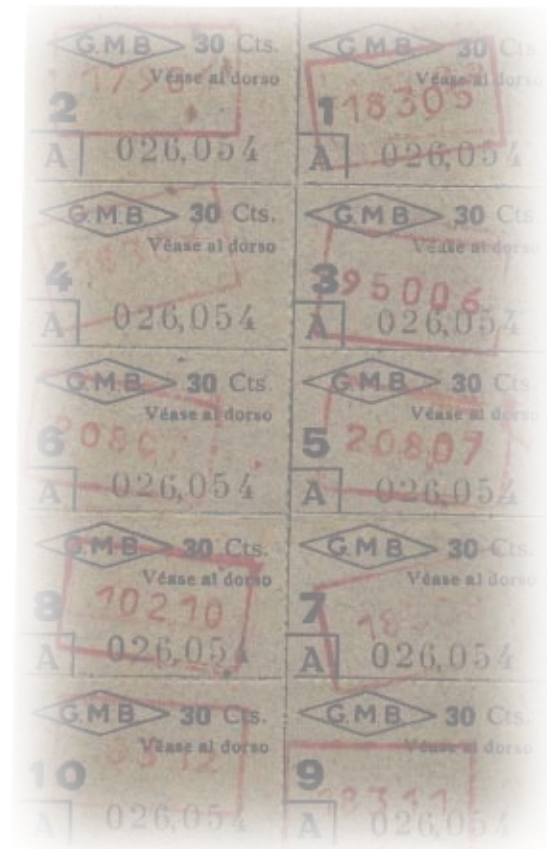
A continuació, ens centrarem en el metro de Barcelona, plantejant una bateria de qüestions sobre el seu estat actual (les mateixes que després plantejarem sobre el metro del passat). Moltes d'aquestes qüestions les contestaran per pròpia experiència; d'altres les hauran de buscar.

El que es persegueix amb aquesta activitat és que els nois i noies prenguin consciència d'alguns detalls, que normalment passen desapercebuts tot i tenir-los molt a prop. Així, fent-los analitzar detingudament les característiques del metro d'ara, obtindran els elements necessaris per a poder establir comparacions amb el del passat.

AÑOS	Viajeros	Coches-Km.
1925	6.375.260	644.504
1931	9.204.160	1.065.240
1935	11.641.451	1.032.751
1940	11.199.794	1.206.224
1945	28.149.426	1.671.030
1946	31.670.179	1.745.280

- Nombre de línies
- Nombre total d'estacions
- Horari de funcionament
- Tarifació dels trajectes
- Tipus d'abonament
- Poblacions que comunica
- Quilòmetres de via
- Nombre de viatgers diaris
- Freqüència de pas
- Com s'inauguren les noves parades?
- Tipologia de parades (exterior, subterrànies...)
- Utilitats secundàries de les estacions de metro
- Cobertura que tenen les notícies referides al metro als mitjans de comunicació

Tot seguit es passarà a **analitzar la documentació antiga**. Per a això, distribuïrem les i els estudiants en petits grups, i els repartirem els documents per tal que puguin respondre a les mateixes qüestions que els hem plantejat abans, però ara orientades al passat. Els grups faran intercanvis, de manera que tothom pugui treballar amb tota la documentació.

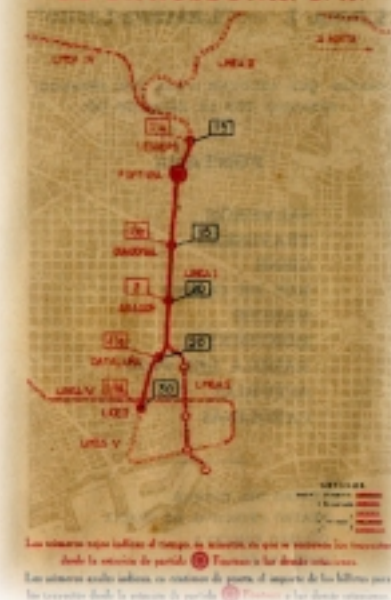
Durant aquest procés haurien de posar especial atenció al document número 37. Pot donar diverses pistes sobre **el tram del metro a l'any 1968**.

- Les línies de metro són d'una sola via o hi ha trams en què es bifurquen?
- Hi apareix alguna línia que no ha estat posada en funcionament fins uns quants anys més tard? Per què creus que no es va posar en marxa quan la varen construir?

Una altra activitat que es podria realitzar és la d'estudiar l'evolució que ha seguit la xarxa metropolitana. En petits grups, se'ls donarà un mapa de les línies de metro actual i un d'antic. L'alumnat haurà de traçar, sobre el mapa actual, les línies que hi havia en el moment del document (incloent-hi la data, si n'hi ha).

Quan tots els grups hagin finalitzat, s'intentaran ordenar cronològicament, de manera que es pugui observar l'evolució que han seguit les línies de metro al llarg dels anys. També s'intentaran valorar alguns aspectes de l'evolució, com per exemple, si el creixement del metro ha seguit sempre el mateix ritme, o, pel contrari, hi ha hagut períodes d'estancament; trobar a quins motius responen els traçats de les diferents línies (zones de serveis, d'oci, d'indústria...), etc.

GRAN METROPOLITANO DE BARCELONA. S. A.

L'alumnat mateix també pot recordar recents modificacions a les línies o cercar mapes d'altres temps guardats per les seves famílies.

A partir d'aquí, i amb tota la informació que s'hagi anat recopilant, es pot dur a terme una **taula rodona per reflexionar sobre els motius que varen impulsar el desenvolupament d'una xarxa de ferrocarril subterrània**, relacionant el fort increment de la població a les grans urbs i als seus extrarradis -la qual cosa comportà llur auge econòmic-, junt amb l'obtenció d'una energia més barata i neta, com és l'energia elèctrica.

Finalitzada aquesta tasca, arribarà el moment d'establir les **comparacions entre el passat i el present**, que s'han de plasmar en un **informe històric**, en el qual hauran d'explicar:

- Quines coses han canviat en el metro de Barcelona des que es va inaugurar el 1924?
- Quines coses no han canviat des de llavors?

A més a més, per completar l'informe, s'haurà de donar resposta a una sèrie de preguntes que, més enllà de la comparació, permetran comprendre el perquè de l'adopció d'aquest mitjà de transport subterrani i contextualitzaran la seva evolució.

- Abans de l'arribada del metro a Barcelona, quins mitjans de transport col·lectius s'utilitzaven?
- Quant de temps van coexistir tramvia i metro?
- Quins són els avantatges que representava el metro respecte a la resta de transports? I els handicaps? Són els mateixos que ara?
- Quina línia va ser la primera a entrar en funcionament? I la següent?
- A quines ciutats espanyoles hi havia metro el 1925? I europees? I actualment?
- Quines estacions han canviat de nom al llarg de la història del metro de Barcelona?
- Quines estacions han desaparegut?
- Com t'imagines el metro del futur?

La informació oral procedent de parents o veïns que porten molts anys utilitzant el metro, i, per tant, l'han vist evolucionar, pot arrodonir l'informe. Així, els seus records poden explicar com eren els vagons per dintre (seients de fusta...), com eren les andanes, si hi havia escales mecàniques o ascensors, si hi havia revisors, si hi havia quioscos o altre tipus de botigues dintre les estacions, com era la il·luminació, etc.

Relació de documents

Document 1. Fotografia de l'exterior de l'estació de metro Lesseps, datada el 28 de desembre de 1958. B/N.

Document 2. Fotografia de l'exterior de l'estació de metro Lesseps, datada el 19 de març de 1959. B/N.

Document 3. Fotografia de les obres de construcció del Gran Metropolitano. B/N

Document 4. Fotografia de les obres de construcció del Gran Metropolitano. B/N

Document 5. Fotografia de les obres de construcció del Gran Metropolitano. B/N

Document 6. Bitllet de metro per valor de 0,05 cèntims de pesseta.

Document 7. Bitllet de metro per valor de 10 cèntims de pesseta.

Document 8. Abonament vàlid per a 10 viatges de metro per valor de 1,80 pessetes.

Document 9. Targeta d'abonament vàlida per a 4 viatges de metro per valor d'1 pesseta.

Document 10. Abonament vàlid per a 10 bitllets de metro per valor de 3 pessetes. Data manuscrita "Octubre 1943".

Document 11. Abonament vàlid per a 10 bitllets de metro per valor de 3 pessetes. Data manuscrita "Gener 1944".

Document 12. Abonament vàlid per a 6 bitllets de metro i 6 de tranvia, per valor de 2 pessetes. Data manuscrita "Novembre 1940".

Document 13. Abonament vàlid per a 10 bitllets de metro per valor de 40 cèntims cadascun. Data manuscrita "Abril 1954".

Document 14, 15, 16, 17, 18, 19. Bitllets de metro per valor de 40 cèntims.

Document 20, 21, 22, 23, 24, 25. Bitllets de metro per diversos valors.

Document 26, 27, 28, 29. Bitllets de metro per valor de 35 cèntims. Datats el novembre de 1947.

Document 30. Anunci de la direcció de la companyia “Gran Metropolitano de Barcelona S.A.” publicat a *La Vanguardia Española* del dimarts 15 d'agost de 1939.

Document 31. Plànol del metro de Barcelona, datat vers els anys 50.

Document 32. Avis de la direcció de la companyia “Gran Metropolitano de Barcelona S.A.” publicat en un diari, datat el 13 de setembre de 1940.

Document 33. Acudit sobre el metro publicat en un diari barceloní, amb data manuscrita “28/1/38”.

Document 34. Article “Una mejora que hacía falta” publicat al *Diario de Barcelona* del divendres 30 de gener de 1953.

Document 35. Plànol del metro de Barcelona.

Document 36. Article “Los transportes urbanos en Barcelona” publicat a *El día gráfico* del dimarts 20 d'agost de 1935.

Document 37. Article “La red de metros tendrá una longitud de 36 km. en 1969” publicat a *La Vanguardia Española* del dijous 24 d'octubre de 1968.

Document 38. Article “El Metropolitano Transversal”, publicat al *Diario de Barcelona* del diumenge 24 de juliol de 1951.

Document 39. Article “El Gran Metropolitano de Barcelona tiene dos importantes proyectos de próxima realización”, publicat a un diari barceloní, sense data.

Document 40. Retall de premsa que conté la nota *Importante mejora en el Gran Metro*, amb data manuscrita del “9/3/1941”.